

INTERVJU

UDK 347.71

Intervju s prof. dr. sc. Sinišom Petrovićem – O pravu društava

Pripremili:

Alen Bijelić, mag. iur.*

Barbara Šušić, mag. iur.**

Dostupnost jedinstvenog tržišta Europske unije je za hrvatske gospodarstvenike značajna prilika, ali i veliki izazov. Nove okolnosti djelovanja trgovačkih društava na tržištu koje je sve dinamičnije i složenije imaju značajan odjek na pravnu praksu - poglavito u sferi trgovačkog prava, prava društava i srodnih pravnih disciplina. Gospodarski subjekti našli su se pred nužnošću brze prilagodbe uvjetima na tržištu pod cijenu vlastita opstanka, što se, pak, može najlakše postići dobrim poznavanje instituta trgovačkog prava i prava društava te uz neprestano praćenje prakse svih relevantnih sudova, a sve u svrhu iznalaženja najboljega pravnog rješenja i izbjegavanja dugih i nepotrebnih parnica. Stoga smo s prof. dr. sc. Sinišom Petrovićem razgovarali o mnogim aktualnim izazovima i pitanjima s kojima se suočavaju gospodarski subjekti na jedinstvenom tržištu Europske unije, ali i o nekim doktrinarnim nedoumicama i pitanjima koja su specifična za prilike u suvremenom hrvatskom društvu.

1. Prema Vašemu mišljenju, jesu li prosječni dioničari u Republici Hrvatskoj dovoljno upoznati s vlastitim pravima i obvezama te mogućnostima raspolaganja vlastitim portfeljem? Primjećujete li na tom području određeni napredak tijekom posljednjih godina?

U Vašem je pitanju sadržan pojam "prosječnog dioničara". Trebalo bi znati na koga se pritom misli, je li riječ o prosječnom dioničaru koji je fizička osoba ili je riječ o pravnoj osobi kao dioničaru, a onda tko je ta pravna osoba, je li neko drugo trgovačko društvo ili npr. neki fond ili drugi institucionalni ulagatelj. No čak i kada bi-

smo imali te podatke, opet bi bilo teško dati definiciju prosječnog dioničara. Ipak, iz pitanja naslućujem da se prvenstveno imalo na umu fizičke osobe kao dioničare. Svakako, mislim da je bitno istaknuti da su dioničarima propisima, napose Zakonom o trgovačkim društvima i Zakonom o tržištu kapitala, dani svi mehanizmi koji im omogućavaju upoznavanje s njihovim pravima, ali i obvezama.

Zakonski mehanizmi zaštite vlastitih prava nesumnjivo postoje, no drugo je pitanje jesu li dioničari s njima dovoljno upoznati te koriste li ih onoliko koliko bi mogli. Valja imati na umu da se nikoga načelno ne može prisiliti da se koristi svojim pravima, kao ni da se s tim pravima uopće upozna. To je stvar svakog dioničara. Pri tome treba imati na umu da razni dioničari imaju razli-

* Alen Bijelić, Inženjerski biro d.d. Zagreb.

** Barbara Šušić, Inženjerski biro d.d. Zagreb.

čite interese u društvu te da su postali dioničari vođeni drugačijim motivima; neki su prije svega zainteresirani za isplatu dividende, drugi za povećanje vrijednosti dionica, treći žele sudjelovati u upravljanju društvom. Na te motive utječe i okolnost koliko dionica netko ima, pa vjerojatno nije za očekivati da "mali" dioničar koji tek ima koju dionicu ima ambiciju upravljati društvom; takvi dioničari rijetko i sudjeluju u glavnoj skupštini; tako istraživanja pokazuju da u društvima čije su dionice na burzi i koje imaju veliki broj malih dioničara, tek zanemarivi broj dolazi na skupštine te, ovisno o rasporedu ostalih dionica, i tek relativna većina dionica suštinski znači većinu potrebnu za donošenje odluka na glavnoj skupštini (na primjer, i četvrtina ili trećina svih dionica društva znači ostvarivanje većine na skupštini zbog toga što mali dioničari, koji zajedno drže tridesetak posto dionica, na skupštinu ne dolaze).

Napredak u poznavanju vlastitih prava dioničara nesumnjivo postoji, no druga je stvar je li on dovoljan. No, kako god bilo, valja iznova naglasiti da korištenje nekim pravom nije i obveza. Još je bitno i istaknuti da treba voditi računa o granicama prava koje dioničari imaju; oni nisu zaduženi da vode dnevne poslove društva, to je nadležnost organa upravljanja (uprave) odnosno izvršnih direktora, ako je riječ o monističkom sustavu upravljanja, koji je u našoj praksi puno rjeđi. U tome smislu, moguće nezadovoljstvo dioničara jer ne mogu sudjelovati u upravljanju nije pitanje da oni ta prava ne koriste ili da ih netko onemogućava u korištenju tih prava, nego činjenice da zakonski oni ta prava nemaju.

Želi li se više potaknuti dioničarska aktivnost, to se može do određene mjere postići odgovarajućom edukacijom i poticanjem da se dioničari upoznaju s pravima, što može biti interes i dioničkog društva i institucija.

2. U kakvom su odnosu načelo savjesnosti i poštenja i načelo lojalnog postupanja među članovima društva i prema društvu?

Načelo savjesnosti i poštenja je opće načelo obveznog prava koje zahtijeva od sudionika obveznog odnosa da međusobno poštuju svoja prava, da se uzdržavaju od činjenja koje bi značilo nanošenje štete drugoj strani, da se izvješćuju o svemu što može imati utjecaj na njihov međusobni odnos, da vode računa o interesima druge strane, da razvijaju suradnju; to načelo moglo bi se tumačiti i kao obvezu svake ugovorne strane da ulažu aktivne napore kako bi obvezni odnos bio ispunjavan u interesu objiju strana. Opravdano,

smatra se da bi primjereniji izraz bio načelo poštenja i povjerenja, a to je važno spomenuti jer upravo konkretizacija toga načela u statusnom pravu iskazuje se kroz načelo povjerenja i lojalnog postupanja između članova društva međusobno te između članova društva, s jedne strane, i društva, s druge strane. Naime, svako je trgovačko društvo, kao pravna zajednica, bazirano na ugovoru kojim trgovačko društvo nastaje pa se i na takav ugovor koji je temelj udruživanja i na društvo koje nastane po prirodi stvari primjenjuju načela obveznog prava. Shodno tome, i načelo savjesnosti i poštenja.

Ugovorom kojim se udružuju u društvo i nastankom društva kao pravne zajednice, članovi društva, kako bi ostvarili zajednički cilj (cilj društva), suštinski pristaju na to da svoje pojedinačne interese podrede "višim interesima", interesima društva. To ne znači da skroz zanemaruju svoje partikularne interese, no društvo i njegovi organi (na primjer, uprava koja vodi poslove društva) moraju prije svega voditi računa o interesima društva kao posebnog pravnog subjekta te kada se nađu u procijepu između zaštite interesa društva i interesa pojedinih članova društva (makar to bili i većinski članovi društva), prednost treba uvijek dati interesima društva. To je posljedica okolnosti da su, postajući članovima društva, oni zapravo pristali na sva ograničenja njihovih pojedinačnih interesa koja su imanentna trgovačkom društvu kao posebnom pravnom subjektu.

Načelo lojalnog postupanja zahtijeva od članova da se ponašaju u skladu s onime na što su pristali kada su se udružili u društvo, dakle i na to da njihovi pojedinačni interesi trebaju biti zanemareni u odnosu na interese društva. Obvezu lojalnog postupanja zapravo i ne treba shvaćati ponajprije kao ograničenje u postupanju članova, nego kao ključan element stvaranja predujete za ostvarivanje zajedničkog interesa članova, inkorporiranog u interesu društva. Tako, na primjer, članovi pristaju da im u određenim slučajevima, određenima zakonom, pravo glasa bude isključeno ili da im pravo glasa bude ograničeno, pristaju na to da će poštovati i provoditi odluke većine, makar ona ne odgovara njihovim očekivanjima i njihovim interesima. Od članova se društva očekuje i da se uzdrže od svakog djelovanja koje bi društvu nanijelo štetu i da nastoje djelovati u najboljem interesu društva.

No jednako tako, članovi imaju pravo i da od drugih članova zahtijevaju takvo djelovanje koje se očekuje od njih. U tome smislu, daju im se, primjerice, prava



koja služe zaštiti manjine u društvu (pravo na sazivanje glavne skupštine u dioničkom društvu ili sazivanju skupštine društva s ograničenom odgovornošću), pravo na pobijanje odluka glavne skupštine, pravo na postavljanje zahtjeva za naknadu štete protiv dioničara koji je koristio svoj utjecaj u društvu i slično.

Može se kazati da su načelo lojalnog postupanja i obveza lojalnog djelovanja članova *conditio sine qua non* funkcioniranja trgovačkog društva. To je načelo izraz i načela savjesnosti i poštenja, ali i "statusopravne demokracije"; članovi društva udružuju se radi postizanja zajedničkog cilja, a time pristaju na sve ono što demokracija inače znači: pravo većine da donosi odluke, no istodobno i obvezu da se vodi računa o zaštiti manjine, briga o interesima zajednice (trgovačkog društva) kao cjeline te suzdržavanje od postupanja koje zajednici nanosi štetu.

3. Bi li, u svrhu zaštite vjerovnika u uvjetima kad je namirenje tražbina putem ovrhe bitno otežano nakon Novele Ovršnog zakona, bilo prihvatljivo zakonski urediti obvezu trgovačkih društava da osnuju jamstveni fond koji bi vjerovnicima pružio sigurnost da će moći namiriti svoje tražbine? Postoje li drugi mehanizmi kojima bi se mogli zaštititi interesi vjerovnika?

Ne vidim načelnu razliku interesa vjerovnika trgovačkih društava od interesa vjerovnika drugih osoba.

Svaki je vjerovnik zainteresiran da mu se podmire njegove tražbine te se u tu svrhu može koristiti svakim dostupnim sredstvom osiguranja, osobnim ili stvarnim; jamstvom, mjenicom, zadužnicom, bankarskom garancijom, hipotekom itd.

U stvaranju zakonski obveznog jamstvenog fonda trgovačkih društava koji bi vjerovnicima navodno pružio sigurnost vidim brojne probleme; prvo se nameće pitanje smije li se stvaranje takvog fonda zakonski propisati; drugo je pitanje kada bi se neka trgovačka društva dobrovoljno o tome dogovorila. Drugo, tko bi takav fond morao osnovati, koja trgovačka društva, da li sva ili samo neka koja prelaze određene kriterije; koji bi to kriteriji bili i na koje bi se razdoblje odnosili; bi li oni bili prije svega određeni veličinom trgovačkog društva, brojem zaposlenika, visinom prihoda ili temeljnog kapitala (tj. elementima koji se odnose na status trgovačkog društva) ili, pak, visinom tražbina (pa bi zbog toga bila obuhvaćena i manja društva, ako im je iznos dugovanja veći od određenog iznosa). Treće, kako pravnotehnički izvesti postupak stvaranja fonda i unošenja iznosa novca u njega kao garanciju vjerovnicima; bi li društva doista bila obvezna uplatiti određene iznose ili bi fond prema njima imao obveznopravni zahtjev...

Cijeli odgovor na ovo pitanje kao i ostatak intervjua s prof. dr. sc. Sinišom Petrovićem pročitajte na: <http://www.ingbiro.com/hpr/sadržaj.aspx?Brojac=3887>